

Frege: Über Sinn und Bedeutung

Maria Aloni
ILLC-University of Amsterdam
M.D.Aloni@uva.nl

Theoretische filosofie 2014

April 3, 2014

Klassieke theorieën van betekenis

- ▶ Centrale vraag in taalfilosofie: wat is betekenis?
- ▶ De metafoor van de 'inhoud':
  - ▶ 'Ik denk *iets*, ik zeg *dat* dan, en jij begrijpt *het*.'
- ▶ Klassieke theorieën van betekenis: *Dat* is betekenis!
  - ▶ betekenis $\rightarrow$ teken $\rightarrow$ betekenis
- ▶ Mentalisme vs Platonisme (vs Extensionalisme)
  - ▶ *Mentalisme*:
Betekenissen $\mapsto$ ideeën (abstract, subjectief)
  - ▶ *Platonisme*:
Betekenissen $\mapsto$ 'platoonse' entiteiten (abstract, objectief)
  - ▶ (*Extensionalisme*:
Betekenissen $\mapsto$ objecten in werkelijkheid (concreet, objectief))
- ▶ Driehoek en pyramide van betekenis (Stokhof, Betti)
  - ▶ Taal – Denken – Werkelijkheid – Betekenis
- ▶ Relatie empirisme vs rationalisme

Über Sinn und Bedeutung (1892)

Die Gleichheit fordert das Nachdenken heraus durch Fragen, die sich daran knupfen und nicht ganz leicht zu beantworten sind.

- ▶ De uitdaging:
  - ▶ identiteitstellingen zoals 'De Ochtendster is de Avondster'
- ▶ Twee hoofdconclusies:
  - ▶ niet alleen de *Bedeutung* (verwijzing) van een naam is van belang, maar ook de *Sinn* ervan (de wijze waarop de verwijzing gegeven is).
  - ▶ Maar ook: niet alleen de *Gedanke* uitgedrukt door een zin (zijn *Sinn*) is van belang, maar ook de vaststelling van zijn waarheidswaarde (*Bedeutung*).

Betekenis is Niet (Alleen) Verwijzing

- ▶ Frege's voorbeelden:
  1. De Ochtendster is de Avondster.
  2. De Avondster is de Avondster.
- ▶ De ene zin is informatief,
  - ▶ rapporteert een ontdekking,
  - ▶ geeft 'eigentliche Erkenntnis'.
- ▶ De andere is 'a priori',
  - ▶ is 'analytisch' (volgens Kant)
  - ▶ inderdaad triviaal.
- ▶ Identiteit is een relatie tussen objecten?
  - ▶ de eerste zou dan geen informatie bevatten!
- ▶ Identiteit is een relatie tussen namen?
  - ▶ de zin zou alleen informatie over de taal geven!
- ▶ De eerste, informatieve, bewering stelt dat één hetzelfde object op twee verschillende manieren bepaald is.

De Wijze van Gegeven Zijn

*“Een verschil kan alleen daardoor ontstaan, dat met de verschillende tekens (**Zeichen**) een onderscheid correspondeert in de wijze van gegeven zijn van het betekende (Bezeichnete). Het ligt nu voor de hand om met een teken (...), naast het betekende, wat de **Bedeutung** van het teken mag heten, ook dát verbonden te achten, wat ik de **Sinn** van het teken zou willen noemen, waarin de wijze gegeven zijn bevat ligt.” (p. 26)*

- ▶ Het gaat ons niet om de vraag of een bepaald object identiek aan zichzelf is. Dat is triviaal.
- ▶ Het gaat ons om de vraag of het hetzelfde object is, dat op twee verschillende manieren gegeven is.
- ▶ [En identiteit is dan toch een relatie tussen objecten. Namelijk een relatie die bestaat tussen een object en zichzelf alleen.]

Betekenis bepaalt Verwijzing

- ▶ Verschillende *termen* kunnen eenzelfde verwijzing (*Bedeutung*) hebben, maar een andere betekenis (*Sinn*).
- ▶ De *Sinn* is de wijze waarop die verwijzing gegeven is, en die bepaalt die verwijzing ook.
- ▶ Uiteindelijk gaat het om de *Bedeutung* van een term, maar in ons oordeel gaat het er ook om hoe die *Bedeutung* gegeven, bepaald is.
- ▶ Is dezelfde *Bedeutung* twee maal op dezelfde wijze bepaald, dan is zijn identiteit triviaal.
  - ▶ De Avondster is de Avondster.
- ▶ Is dezelfde *Bedeutung* op twee verschillende wijzen bepaald, dan is die identiteit niet triviaal.
  - ▶ De Ochtendster is de Avondster.
- ▶ Studievraag: Kunnen twee uitdrukkingen een verschillende verwijzing maar een zelfde betekenis hebben?

Zinnen en Gedachtes

- ▶ Een zin drukt een gedachte uit. ('Gedanke', 'Propositie')
- ▶ Is die *Gedanke* dan de *Bedeutung* of de *Sinn* van een zin?
- ▶ Zijn *Bedeutung* kan de *Gedanke* niet zijn.
  - ▶ Zie volgende slides.
- ▶ Dan is de *Gedanke* dus de *Sinn* van de zin.
- ▶ Maar wat is dan de *Bedeutung* van een zin?
  - ▶ Zie volgende slides.

De Gedanke is geen Bedeutung

Frege's argument (p.32)

1. De verwijzing van een geheel is bepaald door de verwijzingen van de delen, en de wijze waarop die zijn samengesteld.
[compositionaliteit]
2. De vervanging van een deel door een deel met dezelfde verwijzing verandert de verwijzing van het geheel dus niet.
[substitutie]
3. De vervanging van een deel door een deel met dezelfde verwijzing verandert de gedachte van het geheel echter wel!
der Gedanke des Satzes "der Morgenstern ist ein von der Sonne beleuchteter Körper" verschieden von dem des Satzes "der Abendstern ist ein von der Sonne beleuchteter Körper"
4. De uitgedrukte gedachte is dus niet de verwijzing van het geheel.

De Bedeudung van Zinnen

- ▶ Wat is dan wel de verwijzing van een zin?

[34] So werden wir dahin gedrängt, den Wahrheitswert eines Satzes als seine Bedeutung anzuerkennen. Ich verstehe unter dem Wahrheitswerte eines Satzes den Umstand, daß er wahr oder daß er falsch ist. Weitere Wahrheitswerte gibt es nicht.

- ▶ En waarom?

- ▶ Argument rond (1) (p. 33)

(1) Odysseus wurde tief schlafend in Ithaka ans Land gesetzt.

- ▶ Voor het begrip en de esthetische waardering van (1) doet de verwijzing van de term 'Odysseus' er niet toe.
  - ▶ We vragen naar de verwijzing van het bestanddeel 'Odysseus' als en alleen als we willen weten of de door het geheel uitgedrukte gedachte waar is.
  - ▶ De waarheid of de onwaarheid van de zin is kennelijk de Bedeutung ervan.
  - ▶ Tweede argument rond Leibniz principe [35]

Betekenis en Verwijzing van Zinnen

- ▶ De Sinn van een zin is de uitgedrukte gedachte.
- ▶ De Bedeutung van een zin is de (on-)waarheid van de gedachte.
- ▶ De Bedeutung (waarheidswaarde) is bepaald door de Sinn (gedachte).
- ▶ De Sinn is de wijze waarop de Bedeutung gegeven is.
- ▶ De volle betekenis van een zin is dat de uitgedrukte gedachte waar is. Onontbeerlijk zijn dus:
  - ▶ een Sinn, dwz. een Gedanke die al of niet waar is;
  - ▶ een Bedeutung, het gegeven dat die al of niet waar is.
- ▶ Studievraag: Hebben welgevormde zinnen altijd een betekenis? En altijd een verwijzing? Waarom wel/niet?

Sinn und Bedeutung

► Het Volledige Plaatje

	teken	eigenaam	zin
drukt uit verwijst naar	Sinn Bedeutung	wijze van gegeven zijn object	gedachte waarheidswaarde

- Het volgende principe blijft staan. Als $a = b$ dan geldt
  - $a = a$ is equivalent met ('gelijkwaardig aan') $a = b$.
  - Namelijk: allebei waar! (De Bedeutung is hetzelfde.)
- Maar, ook als $a = b$, dan geldt nog niet
  - de gedachte (of het oordeel) dat $a = a$ is hetzelfde als
  - de gedachte (of het oordeel) dat $a = b$. (Want de Sinn is verschillend.)
- Wat is de Bedeutung van 'dat $a = b$ ' in (2)?

(2) Maria is niet overtuigd dat $a = b$.

Zie [37].

Gedachte en oordeel

- ▶ Waarheid is het centrale begrip in de logica en de wetenschap.
- ▶ Het vatten van een gedachte alleen voldoet niet.
- ▶ Het gaat om het oordeel dat een gevatte gedachte (on-)waar is.
- ▶ Het oordeel geldt als de volle 'betekenis'. Daarbij is die *Gedanke* dus nadrukkelijke wel onontbeerlijk.
  - ▶ Het is precies dat ding dat waar is als iets waar is.

Zonder daarmee een definitie te willen geven, noem ik Gedanken dat waarbij überhaupt waarheid aan de orde komt. Wat onwaar is reken ik dus evengoed tot de Gedanken, als dat wat waar is. Zodoende kan ik stellen: de Gedanke is de Sinn van een zin (...) (Frege, 1918, der Gedanke, p. 60–1)

Resumerend

- ▶ Frege's platonisme behoudt het goede van het mentalisme:
  - ▶ betekenissen zijn cognitieve inhouden, inhouden van kennis en van talige uitdrukkingen;
- ▶ maar niet de twijfelachtige kanten ervan:
  - ▶ betekenissen zijn objectief.
- ▶ Zijn platonisme behoudt het goede van het extensionalisme:
  - ▶ betekenissen bepalen verwijzingen;
- ▶ maar niet de twijfelachtige kanten ervan:
  - ▶ betekenis is méér dan verwijzing alleen, betekenis bestaat er in hoe een verwijzing gegeven is.
- ▶ Frege's werk is minstens een eeuw lang toonaangevend geweest in de logica en de taalfilosofie;
  - ▶ maar het roept natuurlijk ook vragen op.